

Vule Žurić

TAJNA CRVENOG ZAMKA

■ Laguna ■

Copyright © 2014, Vule Žurić
Copyright © ovog izdanja 2015, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

TAJNA CRVENOG ZAMKA

SADRŽAJ

Mladić na Tasosu	11
Pelno me sam	23
Tajna crvenog zamka	33
Pad Kolumbije	63
Agramerski domino	73
Bluz za rikverc	83
Paranoja u Las Mitrovici	99
Poslednji čovek	103
Odlazak u Kilenc	115
Elegija za fildžan i daljinski upravljač.	129
Đilasov broj	139
Gavrilov princip	159
Alfa i Romeo	181
Sretna nova '41!	185
Čengina smrt	209
<i>O piscu</i>	<i>217</i>

Ti prodaješ rečenice.

BREHT

MLADIĆ NA TASOSU

(*turizmoreska*)

Kragujevčanima

Ko se makar jednom kotrljao solunskim drumom ka Heladi zna koliko je motel *Predejane* važna tačka tog mitskog putovanja.

Ali postoji li putnik koji je ovo drumsko svratište video po danu i da li na to mesto ikada padne ijedan zrak pograničnog sunca, ili su prvi sumrak i rana zora najsvetlija parčad vremena, koje se ovde ne računa po kalendaru, već po turama prispelih turista?!

Takva mesta za pisca su pravi raj.

Umesto da produži ka zloslutnim predelima mrkle noći što obrubljuje Kosovo i dalje, ka kratkoj BJR Mačedoniji i Heladi, koja se u dolini, što po betoniranim okrajcima graničnog prelaza bazdi na pišačku, jedva suzdržava da ne pređe granicu, jurne uz brežuljak i ode u šljašteću kockarnicu i svu kintu stavi na „crveno“, pisac odlazi na recepciju, uzima sobu na deset dana, vraća se u baštu restorana,

gde naručuje kafu, rakijicu a kasnije lepinju sa kajmakom i flašu piva, i počinje da gleda, da sluša, da gleda, da sluša, gleda, sluša, gleda, sluša, pakuje se, vraća se kući, od sakupljenog materijala piše roman koji postaje hit, koji postaje film, koji postaje blokbuster i od čije prodaje zarađuje toliko love da kupuje opaku mašinu, na koju se loži opasna mačka, koja seda na mesto suvozača i oni pale za Grčku i odlučuju da se okrepe sat-dva u *Predejanima*.

Ja nisam taj pisac.

Ja, naime, sa onom mačkom, inače rođenom ženom, u Grčku putujem turističkim autobusom na sprat!

I kada se dvospratna kanta na jedvite jade udene u ono malo mesta na već krcatom parkingu pred motelom, ja nemam vremena da slušam, već gledam da među prvim *sadem* niz basamake *autoguza* i izađem na svež, ali baš svež vazduh, probijem se kroz ciganske orkestre što talambasaju samo u našu, turističku srpsku čast, pazim da ne nagazim nekog od velikih, žutih, dlakavih pasa latalica koji pamte doba kada je na tom mestu bio han, kada su otpaci koje im je čovek bacao bili ukusniji i zdraviji a muzika skoro ista, samo tiša – i odaberem, ako se još bira-ti dade, sto na jednoj od motelskih terasa.

Za to vreme moja žena, čim iz zagušljivog busa izađe na svež večernji vazduh, pripaljuje 100's cigaretu, udiše 100's dim i isto toliko ga ne ispušta, sa radošću gledajući i slušajući sav taj narod, gde ubraja i sve pse, i smeši se pod velikim, tamnim staklima sunčanih naočara kupljenih na rate.

U starostavnom džins tregeršortsu, belim soknicama i patikicama, ona veselo ustrčava uz glatko stepenište po kojem narod stoji, puši, glocka i pljucka, pronalazi me,

prilazi stolu na kom sam već uveliko rasporedio novčanik i mobilni telefon, ljubi me i tek tada seda, što je znak da je krajnje vreme da ustanem i krenem popločanom stazom kroz parkić ka mini-marketu, gde ću kupiti još nekoliko kutija domaćih što *light*, što 100's cigareta, dve-tri flaše domaće vode i grickalice umesto kusura.

Taj market, kao i sve ostalo u predelu *Predejana*, šljaka non-stop.

Ali, dok je motel, poput kakvog *namastira*, dograđivan i obnavljan nekoliko puta, uključujući i redizajniranje podrumskih mokročvornih *nuz-bluz-gnjuz* prostorija pred kojima stoji večni, nepregledni red turista koji već jedva trpe, mini-market i dalje liči na granap iz ranih sedamdesetih godina dvadesetoga veka. Roba se mlitavi po seljoberskim rafovima, a kasirka toliko insistira na retro odeći i potkresanim brčićima da se moderan čovek uplaši da će ga na vratima dočekati razredni starešina, inače profa marksizma i ONO i DSZ i vratiti ga kući sa matorske ekskurzije zbog konzumiranja nikotina i ostalih toksikomanija.

Iz duboke senke mini-marketa silesija autobusa na parking u liči na krdo smorenih bizona koje je Bik Koji Sedi ostavio u toj *kurjakvodiljubavi* i vratio se u Niš, da makar proba da pronađe skriveno blago Šabana Bajramovića.

Teorija, dakle, nikad dosta.

Praxis, međutim, mora da se štedi.

Zato na ovakvom putu, čak i pre nego što kanta krene sa parkinga ispred Sava centra, treba saslušati sve savete iskusnijih saputnika i sitnih vodičkinja koje nas putnike vide češće kao ovce nego kao piliće, dok ih mi uglavnom smatramo za ćurke i kokoške.

Razmena turističkih iskustava se nastavlja čim izbije-
mo na *koridor*, a kako se novi i novi pretendenti na leto-
vanje penju u naš čardak na točkovima, *saveti za lakše
putovanje* dobijaju razmere usmenog *Novog Pelagićevog
narodnog učitelja*. Čudi me da se tokom šesnaest i kusur
sati koje provodimo u truckanju, znojuckanju, smrzucka-
nju, jeduckanju, pijuckanju i prduckanju u kanti ne orga-
nizuju ubrzani kursevi stranih jezika, plivanja i ronjenja,
jahanja vespi, modne revije i seminari na temu *Kako tro-
šiti a uštedeti?*

Mojoj ženi i meni ovo je treće uzastopno kloparanje
na Tasos.

Još smo, međutim, zeleni u odnosu na jagodinski brač-
ni par koji, kako tvrde, već četvrt veka neće da čuju za
Sutomore&Co., već biraju Grčku, tu, kako sam je oduvek
zamišljao, debelu lepoticu što ima opičenu rodbinu.

Ali, spram naših prijatelja iz Kragujevca, moja žena i
ja smo *džombe*, iako vodimo za jedno jedino *tasosovanje*.

Prethodne godine smo im u kanti održali kratak kurs
iz *Letovanja u Potosu*, a sada smo se na parkingu motela
Pojate izljubili kao rod rođeni. Nedostajala je, međutim,
cela jedna familija.

„Oni su uplatili dve smene“, rekoše nam za svoje stare
a naše nove prijatelje.

„Onda imamo odbor za doček“, zaključismo sa zado-
voljstvom.

Sada smo sedeli za onim znalački osvojenim stolom na
terasi motela *Predejane*. Još jednom sam im pričao o ovda-
šnjem kelneru, koji je, prilikom našeg prvog povratka sa
Tasosa, jedva nas usluživši, šapatom, kroz zube, pretio da

će, čim nabavi dovoljno dinamita, dići motel u vazduh jer radi već dve i po smene, a plate nema.

Na to je Slava ponovio svoju smešnu priču sa letovanja u Turskoj, kada mu je na plaži prišao brkati Turčin, stavio mu ruku na rame i dubokim glasom rekao: „I love you!“

Slava bi nasmejao i onog kelnera. Nije uspevao da bude ozbiljan ni kad bi ćutke gledao kroz prozor sa sprata kante koja je, mic po mic, u gluvo doba noći stigla do makedonsko-grčke granice.

Put od granice do Soluna znali smo samo u suprotnom smeru, jer je pri povratku sa Tasosa Solun ostajao iza nas po već poštenom sumraku. Nakon silnih petlji, sa kojih je kanta skretala na sve lošiji i beznačajniji put, ostali bismo jedan na jedan sa pejzažom iz Vendersovog filma *Paris, Texas*.

Ali smo zato Asprovaltu znali i po zori i po danu i po noći, jer smo prethodne godine dobro okasnili da pokušamo onih nekoliko čudaka koji preferiraju letovanje u *copypasteu* već pominjanog i neponovljivog Sutomora.

Elem, samo što smo se iskricali sa trajekta, minuli pored aerodroma i pirinčanih polja, tek što smo se dohvatili autoputa i krenuli uzbrdo ka Kavali i Drami, baš ovo poslednje nam se i desilo.

Kanta se načisto zapalila!

Nastala je gužva, panika, frka *de luhe* kategorije, stajali smo u zaustavnoj traci kao da čekamo da putem projuri sâm drug Tito sa nekim Karamanlisom ili Micotakisom. Umesto Maršala, naišli su vatrogasci, uskoro, što će reći za dva-tri sata, došla su dva nova prizemna autobusa, koji su

nas u gluvo doba noći istovarili na ničiju teritoriju, između Grčke i Makedonije.

U stvari, ta pusta zemlja pripadala je psima.

Ali kome je pripadao Tasos, koji smo i ovoga puta zatekli na starom mestu, skoro nadomak obale!?

Kao da je velika dremljiva kornjača u neko doba krenula sa Atosa i onda se, pred sam kraj puta, skoro u plićaku, umorila i odlučila da neko vreme glumi ostrvo.

Ali ako nema ostrva, onda nema ni ostrvljana!

Jer ako mi izigravamo turiste, a u stvari smo teški bolesnici, navučeni na Jadran, koji, zapravo, samo odlažu svoj povratak na plaže-folkoteke neljubazne Crne Gore, onda ni ovi Grci, mudro raspoređeni po trajektima, udubljeni u novine, ili raspričani na jeziku za koji jedva verujemo da zaista postoji, nisu Grci, već samo statisti sa zadatkom u rijalitiju koji niti iko snima, niti iko emituje, ali u kome svi učestvujemo.

Na celom tom putovanju ispada da su jedino psi – psi. A galebovi?

Da li to te ptice lete za trajektima tamo-vamo, ili je obrnuto?

Na našoj prvoj plovidbi na Tasos na palubi su muzikanti svirali *Đurđevdan*. Tada sam prvi put popio odličnu trajektnu grčku kafu.

I ovoga puta, dok moja žena pripaljuje novu 100's cigaretu, ja srčem kratke gutljaje i shvatam da bismo odmah mogli nazad, poput tih galebova, da je i tih pola sata plovidbe dovoljno da se u miru i tišini dočeka naredno leto.

Ali pred nama je deset dana i deset noći u Potosu. Pred nama su kupanjac, čitanjac, spavanjac i podnošljivi krkljanac.

Pred nama je Atos u tiha jutra, na moru mirnom kao ogledalo pred kojim se doteruje raj.

Pred nama je čašica uza na terasi naših prijatelja, koji su u Potosu već deset dana, dakle odavno.

Kanta najzad i skoro zauvek staje i zakrčuje magistralu, dočekuju nas Peda i Sneža, ljubimo se s njima kao sa pravim domaćinima, iskopavamo kufere i krećemo ka vili *Mihalis*, u kojoj nas čeka apartman broj jedanaest.

Ostavljamo stvari u lobiju vile i penjemo se uz stepenice, na čijem vrhu stoji čovek koji tu nije stajao prošle godine.

Žut je, da ne kažem plav, ima kozju bradu, nosi lenonke i kosu na repove.

Upravlja tu bradicu ka meni, u smislu: „Kud si navro?!“

„It is OK“, kažem mu i hoću da krenem ka Pedinom i Snežinom apartmanu, ali se on ne pomera i urla.

„Halt!“, veli. „Raus!“, zahteva i pokazuje visoko podignutom rukom da bi trebalo što pre da se okrenemo i tornjamo se iz vile dok on ne završi čišćenje pansiona i menjanje posteljine.

„It is OK“, ponavljam kao pokvarena ploča.

„Raus!“, ponavlja i on a onda, svi na stepeništu u to verujemo, od reči do reči, od glasa do glasa citira Hitle-rov govor sa jednog od onih nirnberških hepeninga osvetljenih bakljama.

Tercira mu Helga.

Plava žena srednjih godina čijoj svetloj koži grečesko sunce ič ne prija.

I ona se dernja.

„Raus!“, urla, pride vitlajući onim čupavcem za brisanje poda.

„It is OK“, tvrdim a više ni sam u to ne verujem i odlučujem se da izvršim proboj kroz njihove redove.

Poput Kočićevog Baka nadirem frontalno i, zanemarujući sve glasniji *ramstain-laibach soundtrack*, stižem na slobodnu teritoriju, u sebi pevajući *Marš na Drinu*.

Do svog rođenog apartmana probijaju se Peda i moja žena, ali eto ti i gazdarice, koja je koliko prošle godine bila ljubazna kao u CNN reklami za Grčku.

„You don't understand!“, kaže mi. „You Serbs, this year not good. One try to kill me!“, tvrdi i hvata samu sebe za gušu, pa krklja. „Like this!“

„But, it wasn't me!“, kažem joj i onda postizemo istorijski dogovor.

Ostaćemo u apartmanu naših prijatelja dok Raus i Helga ne završe čišćenje ostalih apartmana.

Sve je, dakle, heraklitovski jasno.

Also, stvarno nije u redu da Nemci rade u grčkim apartmanima u kojima letuju Srbi.

Neprijatno njima, neprijatno nama.

A *paradoks* je, jeli, grčka reč?!

I tako, gotovo posramljeni ovom istorijskom nepravdom, nekako izduravamo letovanje.

Ni jagnjetina u Teologosu, selu smeštenom u kamenim brdima desetak kilometara od obale, tu ne može sasvim da pomogne.

Istina, gazda taverne, onaj Jorgos, opet nas časti i gore, u selu, i dole, u kafiću na obali. Valjda pamti kako smo izabrali njegov lokal iako je, u trenutku kada smo se popeli na predivnu terasu, u komšiluku besneo požar koji je izazvala baka zaboravivši da ugasi fen.

Vatrogasci su mlazeve vode u jednom trenutku poslali i za naš sto, ali mi smo sedeli i uživali, valjda svesni da će se kad-tad letovanje u Potosu pretvoriti u *Zimovanje u Jakobsfeldu*.

Poslednje večeri pred povratak u Srbiju ostali smo na plaži nešto duže. Slava je na kraju uzeo suncobran, sklopio ga i uperio ga u nas, namah se pretvorivši u Rausa.

„Forverz!“, viknuo je a onda nas pokosio iz tog priručnog *švarclozea*.

Pred ponoć smo, u bašti taverne na obali, moja žena i ja mezetili dimljenu hobotnicu i pijuckali mlako crno vino.

U jednom trenutku mi se učini da vidim Mladića. Čovek je imao taj vrat, taj pogled, te kretnje.

A onda je naručio gusti sok.

Ujutru smo osvojili prvo mesto u ranom ustajanju, pakovanju, ostavljanju apartmana u onakvom stanju u kakvom smo ga i zatekli.

Sneli smo kufere u lobi i zauzeli ležaljke na plaži.

Uskoro je skoro celo autobusko društvo bilo na okupu.

Neko je javio da je kanta stigla na vreme i da će povratak u Otadžbinu početi na vreme.

Baš tada svi naši mobilni telefoni dadoše jasne znake pristiglih porukica.

UHUTILI KARADZICA

Tako je napisala moja majka.

Ćutke smo gledali u Atos, koji se toga jutra više video nego nazirao, a onda *odradili* poslednji kupanjac za tu sezonu.

U kanti je vladala uobičajena povratnička atmosfera.

„Dragi putnici, dobar dan“, rekla je vodičkinja u mikrofon. „Nadam se da ste se lepo proveli na letovanju. Ako do sada niste čuli, juče je u Beogradu uhapšen Radovan Karadžić!“

„Hvala Bogu“, reče čovek koji je sedeo ispred mene i moje žene, koja je razmotavala prvi sendvič i gledala kroz prozor, odakle smo lepo mogli da vidimo Helgu i Rausa kako sede na suncu, pred kafićem na raskrsnici, i cede svoje teškom mukom zarađeno pive.

„Sram vas bilo!“, pobuni se žena, koja je i prethodne godine letovala sa svojom ćerkicom.

„Mama, šta je to bilo?“

„Ništa, sine, uhapsili su jednog čiku.“

„Ko ga je uhapsio?“

„Iste takve čike.“

„A kako se čika zove?“

„Karadžić.“

Tiha grčka muzika upotpunjavala je ostrvski pejzaž, koji bi se pri svakom našem povratku kući nekako posebno uredio, da bismo došli i iduće godine.

„A što su uhapsili čika Vuka Karadžića?“

Kanta umalo što nije crkla od smeha.

Crkao je, međutim, video, pa smo umesto filmova gledali u svoje odraze u prozorskim staklima.

U gluvo doba noći stigli smo u Predejane.

Restoran je zvrjao skoro prazan, kelneri su stajali naslonjeni na šank, dok su sa ekrana i dalje stizale vesti o Karadžićevom hapšenju.

Seli smo sa Kragujevčanima za sto u uglu, gde nam se uskoro pridruži umoran čovek u trenerci.

„Idete kući?“, upita nas, kad je naručio gusti sok, i odmah nastavi da govori.

„Ja se vraćam u Grčku. Ja sam, znate, fudbalski sudija. Onako, amaterski. Bio sam sa ženom na letovanju, letujemo u tom mestu već desetak godina i ljudi nas tamo već dobro znaju. Imaju i fudbalski klub i teren.“

Otpio je gutljaj sokića.

„Imaju i navijače.“

I još jedan.

„I tako, ove godine su prošli prvo kolo kupa i pre neki dan su igrali utakmicu drugog kola, protiv *Kavale*. Čuli ste za *Kavalu*?“

Mi klimnusmo glavom.

„*Kavala* je spram njih...“

Tražio je reč.

„*Mančester junajted*, razumete?“

Na ekranu su Karadžić i Mladić igrali šah na položaju iznad Sarajeva.

„I falio im je jedan sudija. Čoveku je umrla majka. Zamolili su me da im pomognem i ja sam pristao. I sve je bilo dobro dok nisam podigao zastavicu.“

„Ofsajd?“, upita ga Slava, maksimalno se trudeći da ne zvuči prirodno, dakle smešno.

Čovek klimnu glavom i iskapi sok.

„Čist kao suza. *Kavala* je onda dala gol i...“

„Lele, bato“, ne izdrža Slava i mi pukosmo od smeha.

„Nisu me ni takli“, reče čovek kada smo se najzad smirili. „Oтели su mi ženu i rekli da im moram dati pedeset hiljada evra, koliko im treba da u revanšu podmite sudiju da bi pobedili i prošli dalje.“

Narod iz našeg autobusa lagano je napuštao restoran.

„Vratio sam se u Srbiju, prodao stan, krenuo nazad i svratio u onu kockarnicu na makedonskoj granici.“

„Lele, bato!“

„I dobio sam na ruletu mnogo više.“

Ima trenutaka kada nijedno ćutanje nije dovoljno tiho.

„Otkupio sam ženu, a onda smo odlučili da ostanemo dole da živimo. Kupio sam kuću i kupio fudbalski klub. Sada sam bio u Leskovcu, čuo sam da imaju dobrog čistača.“

„Idemo polako“, doviknu nam vodičkinja.

„Nije hteo da pođe. Kaže, voli Srbiju.“

Već smo bili na nogama kada se Slava setio nečega.

„Otiđi ti, prijatelju, na Tasos, u Potos. Pitaj za vilu *Mihailis*. Tamo sedi jedan Namac. Čistač.“

„Kako se zove?“

„Raus!“, rekosmo uglas.